

Główne problemy oświaty i wychowania na Kielecczyźnie w 40-leciu PRL

Opracowanie zbiorowe pod redakcją Józefa Krasuskiego, Zygmunta Ruty,
Kielce 1987, ss. 304, tab.. 36

W dniach 25-26 maja 1984 r. odbyła się w Kielcach i Sielpi sesja naukowa nt. Szkolnictwo i oświata na Kielecczyźnie w 40-leciu PRL. Plonem tej sesji jest recenzowana praca, która ukazała się nakładem Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach w 1987 r.

Publikacja składa się z czterech zasadniczych części. W pierwszej części redaktorzy zgromadzili prace dotyczące problematyki dziejów oświaty i wychowania w skali ogólnopolskiej. Natomiast druga i trzecia poświęcona została zagadnieniom regionalnym, w czwartej przedstawiono dorobek kieleckiego ośrodka naukowego w dziedzinie historii oświaty i wychowania. Dzięki wysiłkowi badawczemu 17-osobowego zespołu autorskiego otrzymaliśmy pracę, która jawi się jako zbiór nieprzypadkowy ciekawych opracowań, nie pretendujących, rzecz jasna, do wyczerpania tak złożonego problemu, lecz rzetelnie obrazujących główne sprawy oświaty i wychowania w regionie kieleckim w pierwszym 40-leciu Polski Ludowej.

Rozważania ogólne otwiera szkic Józefa Krasuskiego dotyczący wybranych problemów oświaty i wychowania w powojennym czterdziestolecium. Autor, na podstawie literatury naukowej, zasygnalizował ważniejsze aspekty polityki oświatowej oraz wskazał na osiągnięcia i błędy jakie popełniono w tej dziedzinie.

Problematyka związana z ochroną praw dziecka w Polsce rzadko jest poruszana na łamach czasopiśmiennictwa pedagogiczne-

go. Marian Balcerek podjął ten ważny temat przedstawiając go w kontekście społeczno-politycznym, prawnym i pedagogicznym. Na podkreślenie zasługuje fakt, że autor udokumentował swoje wywody źródłami prawniczymi i licznymi opracowaniami z zakresu prawnictwa.

Zdzisław Ratajek dokonał przeglądu form dokształcania zawodowego nauczycieli w skali całego kraju i regionu kieleckiego. Skromne objętościowo ramy wpłynęły na syntetyczne potraktowanie tematu. Trzeba jednak pamiętać, że doskonalenie nauczycieli stanowi bardzo istotny problem badawczy, zwłaszcza w obliczu czekającej nas reformy oświatowej.

Budowa demokratycznych systemów oświatowo-wychowawczych w powstałych po drugiej wojnie światowej państwach socjalistycznych była procesem złożonym i trudnym. Poszczególne państwa szukały odrębnych rozwiązań. Występowały znaczne rozbieżności i różnice, o których pisze Tadeusz Wiloch. W swoim artykule zawarł wiele danych statystycznych, które ze względu na niewielką objętość pracy nie zawsze poddane zostały szerszej analizie.

Część pierwszą, którą można nazwać "ogólnopolską", zamyka prezentacja głównych kierunków unowocześniania systemu oświaty i wychowania w latach osiemdziesiątych, pióra Czesława Banacha. Badania tego typu posiadają duże znaczenie, gdyż nie można podejmować nowych reform bez oceny i analizy dokonanych ostatnich lat. Artykuł Cz. Banacha, jednego z twórców i realizatorów polityki oświatowej w Polsce, pozwala czytelnikowi zrozumieć zachodzące przemiany oświatowe w kraju.

Zbiór prac dotyczących tematyki szkolno-oświatowej regionu otwiera artykuł Teresy Gumuły i Stanisława Majewskiego, poświęcony walce z analfabetyzmem w województwie kieleckim. Autorzy opierając się na kwerendzie archiwalnej i dotychczasowych opracowaniach przedstawili rzetelny obraz działań na rzecz walki z tym zjawiskiem, które w tymże województwie było dość powszechne. Nie pokusili się natomiast o bardziej krytyczny osąd całej akcji. Dane statystyczne, licznie zamieszczone w pracy, nie zawsze odzwierciedlają istniejącą rzeczywistość.

Halina Ciszek w krótkim opracowaniu przedstawiła rozwój wychowania przedszkolnego w regionie kieleckim. Na podkreślenie zasługuje solidna kwerenda archiwalno-biblioteczna dokonana w archiwach kieleckich i warszawskich, która umożliwiła autorce wydobycie wielu ciekawych lecz mało znanych materiałów. Myślę, że zbyt dużo miejsca poświęciła H. Ciszek analizie bazy materialnej przedszkoli, a za mało pracy wychowawczej w przedszkolach.

Organizację szkolnictwa ogólnokształcącego w województwie kieleckim przedstawił Stanisław Majewski. Dysponując bogatym i różnorodnym materiałem archiwalnym i opracowaniami z tej dziedziny, napisał zwartą i logiczną pracę, potwierdzającą jego niezależne kompetencje badawcze. Liczne zestawienia statystyczne i dane liczbowe stanowią przekonującą ilustrację prezentowanych tez.

Podobnie należy ocenić pracę Ryszarda Zielińskiego, który na podstawie rzetelnie przeprowadzonej kwerendy archiwalnej omówił rozwój organizacyjny szkolnictwa zawodowego. Artykuł bogaty w swej warstwie faktograficznej umożliwi prześledzenie dorobku Kielecczyzny w dziedzinie kształcenia zawodowego. Dorobek ten jest znaczny, obrazujący w pełni osiągnięcia Polski na tym odcinku w okresie powojennym. Szkolnictwo zawodowe w jego obecnym kształcie jest bowiem ważnym członem dokonań edukacyjnych państwa socjalistycznego.

Interesującym zagadnieniem oświaty dorosłych zajął się Tadeusz Aleksander. Jego ujęcie dotyczy nie tylko województwa kieleckiego. Autor w bardzo ciekawy sposób przedstawił zmiany, jakie w tej dziedzinie zachodzą w świecie i w Polsce, łącząc je umiejętnie ze zmianami w skali regionu.

Problematyka kształcenia i wychowania specjalnego stanowi przedmiot rozważań Stanisławy Zakrzewskiej. Jej praca niewątpliwie przyczyniła się do lepszego poznania tego zagadnienia, jednakże na całościowe syntetyczne ujęcie tego problemu musimy jeszcze poczekać.

Na temat kształcenia nauczycieli w Polsce Ludowej napisano wiele monografii, studiów, rozpraw i artykułów. Adam Szymański

przedstawił wycinek tego zagadnienia, a mianowicie kształcenie nauczycieli dla potrzeb szkół podstawowych na Kielecczyźnie. Pewne obawy budzą ramy chronologiczne omawianego artykułu. Zamknięcie rozważań na roku 1970 nie wydaje się w pełni uzasadnione. Słuszniej byłoby doprowadzić rozważania do czasów nam najbliższych, chociażby do roku 1984.

Interesująco i kompetentnie przedstawił Adam Massalski zarys dziejów szkolnictwa wyższego w Kielcach. Autor nie zamyka poruszonego tematu. Sformułował jednak kilka bardzo istotnych dla nauki postulatów badawczych w tej dziedzinie.

Trzecia część pracy zawiera materiały poświęcone organizacjom społeczno-oświatowym, które współdziałają na Kielecczyźnie w wychowaniu dzieci i młodzieży. Anna Kateusz i Andrzej Rembański omówili wkład harcerstwa w tę działalność. Brak jednak oceny skuteczności inicjatyw harcerskich.

Natomiast Stanisław Ośko zaprezentował wkład ZNP w rozwój oświaty i szkolnictwa na Kielecczyźnie. Jest to opracowanie wartościowe, ukazujące wiele inicjatyw tej organizacji nauczycielskiej, których celem było doskonalenie organizacji i programu szkoły polskiej. Szkoda tylko, że zamknął rozważania na roku 1981, wzmiankując jedynie o XXVIII Zjeździe Delegatów ZNP w 1983 r. Mówiąc o ZNP w latach przesilenia politycznego (1980-81), nie informuje autor, ilu nauczycieli regionu pozostało w tej organizacji. Nie mamy też danych o popularności Związku wśród nauczycieli po r. 1982.

Zygmunt Małecki dokonał krótkiej charakterystyki działalności towarzystw naukowo-oświatowych w Kielcach. Wszelkie regionalne inicjatywy w tej dziedzinie stanowią przyczynek do oceny ogólnopolskich działań kulturowych. Oczekiwać należy, iż autor w przyszłości pokusi się o dokonanie szerszej prezentacji wkładu nauki kieleckiej w dorobek ogólnopolski.

Niezwykle przydatną dla badacza dziejów oświaty i wychowania jest czwarta część recenzowanej pozycji, mająca charakter historiograficzny. Stefan Możdżeń, ceniony badacz dziejów szkolnictwa galicyjskiego i autor kilku bibliografii, i tym razem udowodnił,

że opanował znakomicie warsztat dokumentacyjny. Zgromadził materiał dotyczący naukowego dorobku kieleckiego środowiska w zakresie historii oświaty i wychowania. Starannie też opracował bibliografię prac z tej dziedziny, która stanowić będzie duże udogodnienie w dalszych badaniach historyczno-oświatowych.

Reasumując należy stwierdzić, że praca omawiająca dorobek szkolno-oświatowy na Kielecczyźnie w powojennym czterdziestoleciu spełnia oczekiwania społeczne i naukowe. Jest pozycją udaną i pożyteczną, a wyniki badawcze, do których doszli autorzy wzbogacają wyraźnie dorobek historiografii w zakresie dziejów szkolnictwa i wychowania w województwie kieleckim. Trzeba pamiętać, że recenzowana praca jest rezultatem szczególnego wysiłku badawczego i autorskiego. Stanowiące go prace zostały napisane w znacznej mierze przez nauczycieli kieleckich, pracujących w szkołach, w nadzorze pedagogicznym i instytucjach oświatowo-wychowawczych. Autorom tym udało się spenetrować rozproszone archiwalia terenowe, które rzadziej ściągają uwagę zawodowych historyków. Konstrukcja pracy, mająca charakter problemowo-chronologiczny nie nasuwa zastrzeżeń, umożliwia ona prześledzenie toku wywodów poszczególnych autorów w określonym i klarownym ciągu logicznym. Na uwagę zasługuje też troska wydawcy i drukarni o staranną edycję książki, gdyż pomimo trudności wydawniczych została ona starannie wydana; dobry papier i czytelny druk ułatwią recepcję jej bogatej i ciekawej treści.

Recenzowane opracowanie zbiorowe, choć wydane w związku z obchodami jubileuszowymi, reprezentuje właściwy poziom naukowo-poznawczy i z tego względu będzie stanowić solidną podstawę do stworzenia pełnej syntezy dziejów szkolno-oświatowych Kielecczyny po drugiej wojnie światowej.

JAN RYŚ